

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Eesti keele osakond

Kriste Lauk
Sõnajärg hoidjakeeles suulise kõnega võrrelduna
Bakalaureusetöö

Juhendaja: PhD Virve-Anneli Vihman

Tartu 2013

Autorideklaratsioon

Deklareerin, et käesolev bakalaureusetöö on minu töö tulemus ja seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud. Kõik töö koostamisel teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(kuupäev)

.....

(allkiri)

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Teoreetiline taust	5
1.1. Hoidjakeel	5
1.1.1. Hoidjakeel ning suuline keel	8
1.2. Sõnajärg.....	10
1.2.1. Sõnajärg hoidjakeeles.....	12
1.2.2. Hoidja- ja lapsekeele sõnajärg erinevates keeltes.....	13
2. Töö metoodika.....	18
2.1. Andmete kodeerimine	19
2.2. Analüüsi tulemused ning tabelid	20
2.2.1. Sõnajärg.....	20
2.2.2. Lausetüüp	21
2.2.3. Grammatilised rollid.....	22
2.2.4. Kääne.....	24
2.2.5. Isik.....	26
2.2.6. Morfoloogiline vorm ja grammatiline vorm.....	27
2.2.7. Lausetüübid ning sõnajärg.....	28
3. Analüüsi tulemused ja nende tõlgendamine	31
3.1. Lausetüüp	31
3.2. Grammatilised rollid.....	32
3.3. Käänete kasutamine.....	34
3.4. Isik.....	34
3.5. Morfoloogiline vorm ja grammatiline vorm.....	35
3.6. Lausetüübid ning sõnajärg.....	36
Kokkuvõte.....	39
Summary	41
Kirjandus.....	43

Sissejuhatus

Käesolev bakalaureusetöö on ülevaade hoidjakeelest eesti keeles ning sellest, kuidas seda annab võrrelda igapäevase, täiskasvanute vahel toimuva vestlusega.

Hoidjakeelt on vähe uuritud, seda eriti just eesti keeles. Kuna tegu on sisendkeelega, mis on olulisim osa lapse keeleomandamisel, oleks põhjalik uurimine vajalik. Keeleomandamisuurimustega on läbi aegade püütud välja selgitada, kuidas lapsed õpivad keelt mõistma ja rääkima, aga selle kaudu ka mõtlema (Parm 2013: 21).

Eesti keel on paindliku sõnajärgjega keel, kus toimub pidev sõnajärje varieerumine. Just seetõttu on eriti huvitav jälgida, missugune on see varieerumine hoidjakeeles ning kuidas erineb see täiskasvanute vestluse sõnajärje varieerumisest.

Töö esimene osa annab ülevaate teooriast: hoidjakeelest ning sõnajärge mõjutavatest teguritest. Teine pool keskendub läbiviidud uurimusele ning tulemustele. Uurimismeetod on korpusepõhine, kasutatud on CHILDES korpust ning Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi suulise ja arvutisuhtluse labori salvestus- ja tekstikogu korpust. Töö kolmandas osas on analüüsitud teise osa tulemusi ning nendest tehtavad järeldused.

Kokkuvõtte ning kirjandus on välja toodud töö lõpus.

1. Teoreetiline taust

Töö esimeses peatükis on välja toodud, mis on hoidjakeel ning mil viisil see suulisest kõnest erineb. Järgmine osa keskendub sõnajärjele, andes kõigepealt ülevaate üleüldisest sõnajärjes ning seejärel kirjeldab, missugune on see hoidjakeeles. Samuti on seletatud, miks on oluline sõnajärge hoidjakeeles uurida ning mismoodi mõjutab hoidja sõnajärjevalik ka lapse keelearengut.

1.1. Hoidjakeel

Mis on hoidjakeel? Hoidjakeel ehk hoidekeel on keelevariant, mida kasutavad rinna- või väikelastega suhtlemisel emad, hoidjad jt (Pajusalu 1996: 117). Hoidjakeel on igapäevane ning igasugune otsene suhtlus lapsega loetakse hoidjakeeleks.

Hoidjakeelt saab nimetada ka sisendkeeleks. Peale hoidjakeele loetakse sisendkeeleks ka täiskasvanute omavahelist kõnet, kuid ka raadiost ja televiisorist kuuldu on sisendkeel, sest lapsed kuulevad seda päevast päeva. (Soderstrom 2007)

Hoidjakeelele on iseloomulik kõrgem toon (pahandamisel see madaldub), liialdatud tõusev intonatsioon, aeglane ja selge artikulatsioon, korduste ja sosistamise sage esinemine, lühemad ja tihti ilma verbita laused, kolmandas isikus esinevad laused (Orusalu 1996).

Tomasello pooldab hoidjakeeles kasutuspõhist teooriat. Ta väidab, et laps õpib esimesed sõnad ja väljendid ära mingis kindlas situatsioonis ja kontekstis ning kasutab neid samuti vaid vastavas olukorras. Hiljem õpib laps neid väljendeid ja sõnu ka laiemalt kasutama. (Tomasello 2006)

Kasutuspõhise keeleomandamise lähtekohaks on suhtluskeskkond, kus laps viibib: nii kõne-eelse arengu perioodis ning ka hiljem hargnevad sellest ühise kogemuse kaudu kanalid, mis rajavad lapsele tee suhtluseesmärkide tajumise ja keele abil väljendatava juurde. Kasutuspõhise keeleomandamise põhiline seisukoht on, et keeleomandamine toimub suhtlussituatsioonides ning uurimise alla ei ole vaja võtta lekseeme või üksikuid vorme, pigem kontstruktsiooni ja selle funktsiooni mingis kontekstis. (Tomasello 2001; Diessel 2006; Parm 2013: 27)

Sisendkeel on teadupärast lapse keelearengu kõige olulisem mõjutaja.

Nelson on väitnud, et sisendkeel on lapsekeele otsene mõjutaja, samas on Snow ja Sokolov leidnud, et sisendkeelt ennast mõjutab lapse hetkene võimekuse tase. Seega pole mõju mitte ühe-, vaid mõlemasuunaline. (Huttenlocher, Vasilyeva, Cymerman, Levine 2001: 338-339)

Hoidjakeelt on uuritud vähe, seda eriti Eestis. Enamasti on uuritud emapoolset hoidjakeelt, vähem isapoolset, õdede-vendade ning teiste väikelastele lähedal olevate inimeste poolset keelt.

Eesti keeles on olulise panuse laste- ning hoidjakeele uurimisse andnud Reili Argus. Ta on väitnud, et hoidjakeelt uurides saame näha keele kõige tüüpilisemaid, sagedasemaid ning prototüüpsemaid osi, mis seavad aluse keele omandamisele (Argus 2010).

Eelmisel aastal kaitses Kadri Seil enda bakalaureusetööd, kus võrdles hoidjakeelt lapsekeelelega.

1996. aastal valmis Silja Orusalu diplomitöö, mis kirjeldas lastega suhtlemise erisõnavara.

Arvatakse, et lapse väga oluliseks keele mõjutajaks on esimesed õpetajad ning kasvatajad. Huttenlocher, Levine ja Vevea (1998) tutvustasid avalikkusele uurimismudelit, mis tõestab, et esimesed kooliaastad mõjutavad suuresti lapse keelearengut, seda ka süntaksis. Uuriti kindlaid lapsi erinevatel ajaperioodidel. Kuna on teada, et oktoobrist aprillini toimub suurem kooli- ning lasteaiatöö

ning aprilli ja oktoobri vahele jääb suvevaheaeg, siis võrreldi neid kahte perioodi. Huttenlocher leidis, et kooliajal toimusid laste keelearengus suuremad muudatused, seda nii sõnavaras kui süntaksis. Kuna neid lapsi uuriti erinevate ajaperioodide jooksul, on selge, et sisendkeel mängib süntaksi selgekssaamisel olulist rolli. (Huttenlocher, Vasilyeva, Cymerman, Levine 2001: 343-344)

Siin on uuritud vanemate laste keelekasutust, kuid käesoleva töö uuring keskendub nooremate laste hoidjatele.

Rohkem on ilmselt uuritud sõnavara kui süntaksi, kuigi mõlemad mõjutavad keeleomandamisel üksteist suurel määral: laps peab olema omandanud kindla sõnavara, et sõnadest süntaktiliselt keerulisemaid lauseid moodustada (Huttenlocher, Haight, Bryk, Seltzer, M, T. 1991: 236).

Ollakse kindlad, et süntaks ning sõnavara mõjutavad üksteist väga suurel määral. Et seda aga uurida, peab laps olema vastavas eas, et tal oleks kindel pagas sõnu. Nii saab teha süntaksi ning sõnavara ühiseid uuringuid lastel, kes on umbes 4-aastased. Samuti võib väita, et lapse sõnavara ning süntaksi arengut mõjutavad suuresti vanemad. Võimalik on päritavus, kuid enamasti mängib siiski rolli see, kui tihedalt vanem lapsega räägib. Näiteks võis enda lapsega rohkem vestlev vanem vähem vestlevast vanemast rääkida lausa kümme korda rohkem. Siin ei tule arvesse enam vanemate IQ tase ning sõnavara laius. Testis esinenud vanemate sõnavara oli võrdsel tasemel.

Ühes testis uuritigi 4-aastaseid lapsi, võttes arvesse nende vanemate rääkimise rohkuse. 25% keskmise rääkimistihedusega vanemate lastest kasutasid keerukamaid osalausetega lauseid, kuid vaid 10% madalama rääkimistihedusega vanemate lastest kasutas keerukamaid lauseid. (Huttenlocher: 1998)

Loomulikult tuleb alati uuringusse arvesse võtta ka teisi tegureid. Näiteks kas uuritav laps ning tema hoidja pärinevad perest, kus on veel lapsi. Mitmed uuringud on näidanud, et vanemad lapsed saavad hoidjatelt põhjalikuma sisendkeele kui nooremad ning lisaks mõjutavad nooremaid õdesid-vendi

lisaks vanemate korrektsele keelele vanemate õdede-vendade veidi vigasem keel. (Huttenlocher, Vasilyeva, Cymerman, Levine 2001: 343)

Hoidja- ning lapsekeele uurijate jaoks on kindlasti oluline uurida, missuguseid omadusi õpivad ära lapsed, kes kasvavad kakskeelses perekonnas, kus korraga omandatakse kahte keelt.

Kakskeelsetes perekondades on sõnajärje omandamist huvitav ning oluline uurida, sest kui laps omandab kahte keelt, kus mõlemis on sõnajärjel erinev roll ning olulisus, tekib küsimus, mismoodi omandab laps sõnajärje.

Meiseli tehtud uuringus selgus, et kakskeelses perekonnas kasvavad lapsed kasutavad ühes keeles ühte sõnajärjemustrit ning teises keeles teist ja nad teevad seda kohe alguses korrektselt. (Meisel, 1986: 124)

Käesoleva töö praktiline pool keskendub süntaksile, uurides hoidjakeeles domineerivaid sõnajärjevariante ning muid olulisi omadusi. Võrdlevaks pooleks on tavaline täiskasvautevaheline vestlus.

1.1.1. Hoidjakeel ning suuline keel

Mille poolest erineb hoidjakeel igapäevasest suulisest vestlusest? Kui vaadelda argipäevaseid täiskasvanutevahelisi vestluseid, siis võib järeldada, et need on kiiretempolised, laused on kokkusulanud pikkadeks liitlauseteks, need sisaldavad endas keerukaid, samuti omavahel kokkusulanud sõnu, mille lõpud on tihtipeale kadunud.

Kui suhtleme lastega, on kõnetempo tunduvalt aeglasem. Kordamine pole enam spontaanne, vaid etteplaneeritud ning vajalik, et uus ning põhipositsioonil olev sõna kinnistuks lapse mällu ning ta harjuks selle kõlaga. Sõna esinemise sagedus on oluline, mis on Tomasello kasutuspõhise lähenemise üks tähtsamatest teesidest. Kordused sisendkeeles lihtsustavad lapsel keele omandamise. (Stoll, Abbot-Smith, Lieven 2008)

Ilmselt kasutatakse hoidjakeeles palju rohkem käsklauseid ning küsimusi, et püüda lapse tähelepanu ning õpetada talle selgeks elementaarsed küsisõnad, viidata ümbruses olevatele esemetele, panna laps kordama ning meelde tuletama varem õpitut. Samuti, kui soovime midagi kindlat lapsele rõhutada, siis asetame selle sõna lause lõppu. Huvitav on siinkohal mainida, et mitmeid sarnaseid elemente võib leida ka nt lemmikloomadele suunatud kõnes ning ka vanuritele või jõuetutele inimestele suunatud kõnes. (Soderstrom 2007)

Arguse artiklis on toodud välja *tegema*-verbi tihe kasutus hoidjakeeles. Suurem osa *tegema*-verbid esinevad ühenditena, eriti sageli esineb see tugivebriühenditena, mida täiskasvanutevahelises vestluses esineb harvemini. Tugiverbikonstruktsioonides on see verb leksikaalselt tühi. Seetõttu võib arvata, et see ei mängi mitte olulist rolli lapse leksika, vaid grammatika omandamises (nt aeg, isik, tegumood jne). Ka siin tuleb juttu Tomasellost ning tema kasutuspõhisest lähenemisest, kus Argus mainib, et verbe on raskem lapsel omandada, kuna neile ei ole võimalik osutada ja need ei ole nii konkreetsed kui objektid. (Argus 2010)

Tihti peale püüame lastega suheldes lausestruktuuri muuta lihtsamaks, kuigi tegelikkuses võime seda tehes lapsele arusaamise hoopis raskemaks muuta: lapsele suunatud kõne, mis on üldiselt palju lühem, ei pruugi olla rohkem lihtsustatud kui täiskasvanutevaheline kõne. Näiteks mõningad lühendamised on tulnud elementide väljajätmisest, ning see võib muuta arusaamise lapsele raskemaks, sest ta peab rekonstrueerima puuduvad elemendid. Siiski võime väita, et hoidjakeel on olemuselt tunduvalt rohkem lihtsustatud kui igapäevane täiskasvanutevaheline kõne. (Soderstrom 2007)

Kadri Seili bakalaureusetöös tuli välja, kuidas hoidja enda kõnet lihtsustada püüab. Nimelt esines lapse keele transitiivsetes lausetes palju SV sõnajärge, nii et ära oli jäetud osa komponente. Ilmselt hoidja kas lihtsustab oma kõnet või rõhutab mõnda sõna (korduste puhul) ning laps ongi seetõttu omandanud nn lünkliku lausemoodustuse. (Seil 2012: 30)

Minu uurimus põhineb hoidjakeelel, mis on suunatud umbes 2-aastasele lapsele. Selline vestlus erineb nt kõnest, mis on suunatud imikutele: viimane sisaldab endas pikki lauseid ning sosistamist, muutudes imikule suunatud kõne asemel endale suunatud kõneks – monoloogiks (Soderstrom 2007: 509).

1.2. Sõnajärg

Sõnajärje all mõeldakse enamasti moodustajate järge lauses (Lindström 2005: 10). Osa keeltes on sõnajärg erinev, mõnes aga polegi kindlat sõnajärge. Neid keeli nimetatakse vaba sõnajärjega keelteks. Keeled, kus esineb täiesti kindel sõnajärg, on fikseeritud sõnajärjega keeled. Lihtne on leida põhisõnajärge keeltes, kus see on kindlalt paigas. Vaba sõnajärjega keeltes on see keerulisem, kuid mitte võimatu. Põhisõnajärjeks peetakse enamasti nt sõnajärge, mida esineb keeles kõige rohkem, samas võib selleks olla ka järg, kus esineb kõige vähem morfoloogilisi markereid. (Lindström 2005: 16)

Sõnajärge uurides on selgunud, et nt inglise keeles ja teistes analüütilistes keeltes mängib see väga olulist rolli, kuid sünteetilistes keeltes (eesti, ungari) on sõnajärg koos koheste viidetega (käändemarkeeringud) võrdselt olulised (Stoll, Abbot-Smith, Lieven 2008).

Eesti keel on enamasti vaba sõnajärjega keel ning ta liigitatakse paindliku SVO ehk subjekt-verb-objekt-keelte alla. Mis aga on põhilised tegurid, mille järgi tekib keeles kõige enamkasutatud sõnajärg? Kaks enam käsitletud mõjurit, mis mõjutavad sõnajärje valikut igas konkreetses lauses, on süntaktiline raskus ja infostruktuur (Lindström 2005: 23).

Süntaktiline raskus mõjutab enamasti kindla sõnajärjega keeli, kuid seda esineb ka paindliku sõnajärjega keeltes. Põhimõtteliselt tähendab see seda, et lausetes asetatakse lühemad, lihtsamakoelised moodustajad ettepoole,

keerulisemad lõpupoole. Nii on näiteks hea tuua kaks näitelauset inglise keelest:

- (1) *He VP[donated NP[the beautiful desk dating from the early Victorian period PP[to charity]]*
- (2) *He VP[donated PP[to charity] NP[the beautiful desk dating from the early Victorian period]]*

Eelistatum on teine variant, sest selles paiknevad lühikesed ja kerged moodustajad eespool. Kõige pikem moodustaja on seatud lause lõppu. Nii on arusaamine lihtsam ja kergem.

Infostruktuur on põhiliseks mõjutajaks vaba sõnajärgjega keeltes, seda ka eesti keeles. Olulisteks mõisteteks on teema ja reema. Tavaliselt mõistetakse infostruktuuri all diskursuses esiletulevate referentide kättesaadavust kuulajale skaalal tuntud-uus info (*given-new*) või lause struktureerimist kõneleja poolt nii, et lauses eristuks see, mille kohta lause käib (ehk lause teema või topik), sellest, mida selle kohta öeldakse ning mis ühtlasi arendab lauset edasi (reema, komment). (Lindström 2005: 25)

On raske öelda, kumb mõjutab eesti keelt rohkem, kas süntaktiline raskus või infostruktuur. „Eesti keele käsiraamatus” on seletatud, et subjekti verbi järel eelistatakse, kui esineb süntaktiliselt raske subjektifraas:

- (3) *Juba hommikul esitas mu noorem poeg Kalle mulle selle küsimuse.*

Kui on aga rõhutu subjektifraas, siis sellist inversiooni ei pruugi tekkida:

- (4) *Homme ma tulen linna.*

Samas on mõlemad laused seletatavad ka infostruktuuri kaudu: esimeses lauses on tegu uue referendiga diskursuses, samas kui teises lauses on tegu juba pronoomeniga, mis on situatsioonist juba tuttav. (EKK; Lindström 2005)

Tuntud infoga ei kaasne erilisi hääletooni muutusi: rõhk, kõrgus ja muu. Uue info puhul on aga asi vastupidi ja tihtipeale asub see lause lõpuosas. (Lindström 2005)

1.2.1. Sõnajärg hoidjakeeles

Väga palju on uuritud seda, millist rolli mängib sõnajärg inglise keelt omandavate laste keeleõppes, kuid see-eest on olemas vähe informatsiooni selle kohta, kuidas lapsed omandavad keelt, kui nende emakeeles mängib sõnajärg väiksemat rolli ning suurem rõhk on muuttüüpidel ning partiklitel (Hakuta 1982: 62).

Minu lõputöö põhiküsimus on, milline varieerumine toimub eesti hoidjakeele sõnajärjes ning kuidas erineb see suulise kõne sõnajärje varieerumisest. Eeldan, et kuna kasutame lapsega suhtlemisel aeglast kõnet lühikeste lausetega ning rõhutame kõrge hääletooniga olulist, uut sõna ja asetame selle lause lõppu, siis ehk on ka hoidjakeeles SVO sõnajärg. Probleeme tekitab olukord, kus laps ei pruugi mõista, kes on subjekt ja kes objekt. Kui võtta inglisekeelne lause „Him she kissed”, saab täiskasvanu aru, kes keda suudleb. Inglise keeles on sõnajärg oluline ning lapsed ilmselt eelistavad sõnajärje abil lausesisu mõistmist. (Dittmar, Abbot-Smith, Lieven, Tomasello, M. 2008)

Kuidas on aga see probleem lahendatav, kui sõnajärg keeles on paindlik ning lauses objekti ning subjekti asukoha vahetamine on tavapärane? Kui meil on lause „isa kallistab ema”, saame siin muuta kõikide sõnade asukohta. Olukorra muudab keerukamaks ka asjaolu, et siin ei ole näha objekti ega subjekti käändelõppe, mistõttu võib kuulajale jääda segaseks, kes on agent ning kes patsient.

Ühes uuringus uuriti sõnajärje ning sõnadevahelist vahetut külgnemist ja sidusust ning nende rolli keeltes. Ilmselt mängib lapse kõneomandamises sõnajärg olulisemat rolli analüütilistes keeltes, nt inglise keeles, kuid

sünteesilistes keeltes on sõnajärje kõrval oluline ka sõnadevaheline vahetu külgnevus, seda nt eesti, heebrea ning ungari keeltes. (Stoll, Abbot-Smith, Lieven 2008: 77)

Kui võtta ingliskeelne lause „He mibs pencils”, saame selle lause puhul väita, et tegijaks on *he* (ainsuse kolmanda isiku subjekt) ja seda neljal moel: a) sõna kasutatakse enne tegu, verbi (sõnade järjekord), b) *he* on subjekti pronoomen (mitte aga nt *him*, puudub käände marker), c) see käib kokku verbi arvuga („He mibs” vrdl „Pencils mib”) ja d) Statistiline tendents on see, et elusad asjad tegutsevad elutute asjade suhtes, mitte vastupidi. Seega võiks eeldada, et transitiivsust omandav laps võiks agendi ja patsiendi eritamisel lähtuda nendest tunnustest. (Dittmar, Abbot-Smith, Lieven, Tomasello, M. 2008: 1152)

Kui tegu on sihitislausega, tuleb agendi määramisel arvesse võtta vastavaid grammatikareegleid. Kuidas teevad seda lapsed? Katses võrreldi umbes 2-aasta vanuseid itaalia ja inglise lapsi, kus esitati lause „The pencil is kicking the cow”, kus omavahel pörkuvad sõnajärje tunnus ning elus-eluta tunnus. Inglise lapsed ignoreerisid elus-eluta tunnust ning lähtusi sõnajärjest, püüdes pliiatsit lehma lööma panna, kuid itaalia lapsed toetusid pigem elus-eluta tunnusele ning panid hoopis lehma pliiatsit lööma. (Dittmar, Abbot-Smith, Lieven, Tomasello, M. 2008: 1152)

1.2.2. Hoidja- ja lapsekeele sõnajärg erinevates keeltes

Antud peatükis on välja toodud, missuguseid katseid on tehtud, et näha, mis moodi mõjutab sõnajärg erinevate keelte hoidja- ja lapsekeeli. Sellele teemale on olulised Dan Slobini ja Kenji Hakuta artiklid.

Dan Slobin on kirjeldanud oma artiklis (1982) katset, kus uuriti inglise, itaalia, türgi ning serbia-horvaatia keelt kõnelevaid lapsi. Esitatud oli kaks küsimust: kuidas laps õpib ära teisi keelefunktsioone peale sõnajärje ning kuidas laps õpib ära sõnajärje keeles, kus sõnajärg varieerub?

Eeldati, et baasiks on põhiline kanoonilise lause alus, millest laps rajab edasi teed mittekanoonilistele lausetele. Sõnajärg on põhiline asi, mida nt 2-aastased lapsed üritavad selgeks saada, aga lisaks tajuvad nad ära ka käände muutlõppe algelises grammatikas. (Slobin 1982: 232)

Käesolevas katseks olid laused, kus agendiks ja patsiendiks olid elusolendid, seega ei vaadelda siin, kas lapsed võtavad üheks toetuspunkiks elususe (tuletame meelde Dittmari, Abbot-Smithi, Lieveni ning Tomasello artiklit, kus inglise lapsed toetusid ainult sõnajärjele, kuid itaalia lapsed võtsid arvesse ka elus-eluta tunnuse).

Katses on seega esindatud neli keelt, kus on erinev roll sõnajärjel. Kahed keeled, türgi ning serbia-horvaatia keeled, on flektiivsed keeled, neis esineb morfeemide varieerumine ning seetõttu on ka sõnajärg väga paindlik ning lubatud on kõik 6 sõnajärje varianti: SVO, SOV, VOS, VSO, OVS, OSV. Türgi keeles on muuted regulaarsed ja selged, serbia-horvaatia keeles palju kahandusi ning tihtipeale objekt-subjekt ei eristu foneetiliselt teineteisest.

Inglise ja itaalia keeles pole muute ning kindlaid markeeringuid, seetõttu ei ole ka erinevat sõnajärjevariatsioone, kuigi itaalia keeles on sõnajärjevarieerumist veidi rohkem kui inglise keeles. Uuringud on näidanud, et on õrn varieerumine, kuid eranditult domineerib vestlustes SVO, nagu ka inglise keeles. (Slobin: 1982: 233) Kui mitte arvestada verbi asukohta, siis 82% lastest ning 95% täiskasvanutest järgib subjekt-objekt järjestust (Slobin: 1982: 234).

Esimene tulemus serbia-horvaatia keeles näitab, et isegi siis, kui keeles on sõnajärje varieerumine suur, eelistab siiski pea 99% lastest SVO järge, näidates, et laps toetub põhiliselt just sõnajärjele. Siiski: vahel on subjekti ja objekti sufiksids üks ühele ja siis on raske aru saada, kumb sõna on subjekt, kumb objekt. Tuleb leida mingi tava, kuidas neid eristada, ja ongi jäänud

reegel, et sellistel juhtudel on toetuspunktiks SVO sõnajärg ning see domineerib isegi siis, kui foneetiliselt on aru saada, kumb sõna on subjekt, kumb objekt. (Slobin 1982: 235)

Kui aga sõnajärg pole üldse grammatikas oluline, kas seda siis lausete moodustamisel ikka appi võetakse? Türgi keel on just selline keel: subjekt on alati märgitud unikaalse sufiksiga, on vaid mõni väga harv erand. Oligi näha, et erinevaid variante kasutati väiksemate erinevustega ning domineeriv oli NNV. Oli näha, et enamasti kasutati subjekti enne objekti ja see võib tulla ka olukorrast, et rõhutatakse tegijale, mitte objektile ja seetõttu on see ka esimene. (Slobin 1982: 236)

Põhikatses kasutati toas olevaid objekte (mänguasju) ja paluti lastel läbi mängida laused, mida nad kuulsid.

Eelülesanne oli näidata objekti ja kasutada intransitiivset verbi (Kaamel. Kaamel magab). Põhikatses esitati lastele lause, rõhutati veidike tegusõna ja võrdne rõhk mõlemil nimisõnal. Seejärel paluti tegevus mänguasjadega läbi mängida. Kui laps esimese kahe korraga hakkama ei saanud, siis a) küsiti otse, kes keda puudutab või b) paluti lapsel nukkude peal mängida kaks erinevat okukorda, valides tema meelest õigeim.

NVN, NNV ja VNN variante kasutati võrdselt. (Slobin 1982: 237-238)

Huvitavad tulemused tulid välja serbia-horvaatia lastel. Serbia-horvaatia keeles on keskssoost sõnadel akusatiivi ja nominatiivi lõpud samasugused, kuid naissoost sõnadel erinevad: tekkis kahemõttelisus keskssoost sõnadega; markeeritud naissoost sõnad koos markeerimata keskssoost sõnadega (naissoost sõna kõigepealt nominatiivis, siis akusatiivis: sai jälgida, kas lapsed kahemõtteliste lausetüüpide juures toetuvad sõnajärjele ning kas käändelõppudel lähtuvad soost või samuti ainult sõnajärjest). (Slobin 1982: 238-239)

Testist selgus, et kõige paremini läks Türgi lastel, enamvähem võrdselt läks inglise ja itaalia lastel ja kõige halvemini serbia-horvaatia lastel, enim tekitasid probleeme V...S järjega laused. Ilmselt on asi keerukates käändelõppudes ja nende tuvastamistes, samal ajal kui türgi keel pakub lastele väga lihtsalt grammatilist meetodit üksteisest eristada subjekti ja objekti; inglise ja itaalia keeles on sõnajärg põhiliseks teguriks. Serbia-horvaatia keeles on aga olukord keerulisem. Vahel on objekt markeeritud, vahel subjekt, vahel mitte kumbki, ka see sõltub sõnajärjest. (Slobin 1982: 240-241)

Kenji Hakuta artiklis on toodud välja, kuidas jaapani lapsed esimesi lauseid moodustavad. Jaapani keeles on domineeriv SVO sõnajärg, kuid keel lubab siiski kasutada erinevat sõnajärge, sest keeles on sõna lõpus esinevad partiklid, mis eristavad grammatilisi rolle. Jaapani lapsed ei toetu eraldi ei sõnajärjele ega ka partiklitele. Selle asemel toetuvad nad nii partiklitele kui ka sellele, kus need lauses täpsemalt asuvad. (Hakuta 1982: 62)

Sõnajärje kasutamise näitena inglise keeles on toodud aktiivi ja passiivi laused. Alla 5-aastane inglise laps ei oska veel eristada passiivi ning aktiivi. Kui nii noortele lastele anda lause „The turtle kissed the frog” passiivis ehk siis „The frog was kissed by the turtle”, siis saavad lapsed ikkagi aru, et tegijaks on konn. (Hakuta 1982: 62)

Jaapani keeles kasutatakse enamasti kas SOV või OSV sõnajärge (verb asub enamasti alati lause lõpus). Tihemini kasutatakse SOV-d, OSV-d vaid ilmselt juhul, kui tahetakse rõhutada objekti. Mõlemad sõnajärjed on lubatud nii aktiivis kui passiivis. Jaapani keeles on kasutusel subjekti ja objekti lõpud, mis on erinevad aktiivis ja passiivis. Hakuta arvab, et on kaks varianti, millele lapsed keeleomandamisel toetuvad: a) SOV tihedus avaldab ka neile mõju ning nad hakkavad ise samuti seda sõnajärge eelistama või b) sõnajärje tihedus ei mängi mittemingisugust rolli ning lapsed eristavad grammatilisi rolle partiklite järgi ning kuna passiivi kasutatakse üpris vähe, siis saavad aktiivi rollid kiiremini selgeks. (Hakuta 1982: 63-64)

Uurimuses kasutati samuti objektidega situatsiooni läbimängimist. Kasutati erinevaid lauseid, toetudes nii SOV/OVS sõnajärjele kui ka aktiivile ning passiivile.

Tulemustest selgus üllatuslikult, et lapsed tajusid enamasti väga hästi agent-patsient-tegevus suhet ja seetõttu oli neil kergem orienteeruda SOV aktiivis ning OSV passiivis. OSV aktiiv ning SOV passiiv olid keerulisemad. Ka sõnajärg mängis olulist rolli vaid aktiivis, kuid mitte passiivis. (Hakuta 1982: 67)

2. Töö metoodika

Selles peatükis kirjeldan, mis uurimismeetodit kasutasin ning kust on pärit materjal, mida uurisin. Peatüki teine pool toob välja tabelid ning tulemused.

Minu töö praktiline osa oli korpusepõhiline uuring. Enda töö tarbeks vajasin litereeritud teksti nii hoidjakeelest kui argivestlusest täiskasvanute vahel. Lapsevanema ning lapse vestluse sain CHILDES andmebaasist, mis sisaldab endas juba varem litereeritud tekste. Kasutasin Vija andmebaasi, faili 20014. Vestluses osaleva lapse vanus oli kaks aastat ja 14 päeva. Lapse MLU oli 2.555, kogu situatsiooni pikkus ajaliselt oli umbes 2 tundi.

Situatsiooniks oli mänguaeg ema ning lapse vahel. Ema pani alguses diktofoni lindistama ning laps uuris seda. Ema seletas siis, mida aparaat teeb. Hiljem uuris laps toas ringi ja vaatas ka aknast välja. Ema seletas, kus kõik peretuttavad on ja mida vanavanemad maal teevad.

Suulise argivestluse litereering pärineb Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi Suulise ja arvutisuhtluse labori salvestus- ja tekstikogu korpusest. Oli oluline, et kodeeriksin just naiste kõnet, kuna uurin emapoolset hoidjakeelt ning seetõttu on võrdlemine võimalikult lähedane ning arvestama ei pea soolisi erinevusi.

Üheks vestlejaks oli vanem naisterahvas, ilmselt teise naise vanaema. Teine naisterahvas on ilmselt tudeng. Vesteldi eksamitest ja kodutöödest, rahalistest asjadest, sellest, kuidas vanaema plaanis minna ostma endale uut talvejopet. Räägiti ka neiu elukaaslasest ning tema tööst.

2.1. Andmete kodeerimine

Hoidjakeeles oli kokku umbes 400-500 rida lausungeid, millest välja sai sorteeritud veidi alla 300, eraldades üksteisest komplekslaused ning jättes analüüsist välja verbita laused ning laused, kus nii lause struktuurist kui ka vestluse sisust ei ole määratav tegija, seega pole määratav ka isik. Samuti jäid välja mittekanoonilised ning koopulalaused, kuna viimaseid on vastavas uurimuses keerulisem arvesse võtta ning neid analüüsida.

Hoidjakeele poolal oli tegu vaid ühe kõnelejaga. Täiskasvanutevahelise vestluse sulatasin omavahel n.ö. kokku, et ei tekiks eraldi tabeleid, vaid kahe erineva vestluse peale üks suur. Seal oli samuti kokku umbes 400-500 rida ja kokku tuli 200-300 väljavalitud lauset, jättes analüüsist välja ülalpool mainitud laused.

Kõnelejate voorud sisestasin Exceli tabelitöötlusprogrammi. Lõin kaks suuremat tabelit: lause ning argumentide tabeli. Iga lause juures kodeerisin lausetüüpi (kirjeldav lause, kõrvallause, käsklause, küsilause), transitiivsust (transitiivne, intransitiivne), sõnajärge, tegumoodi (aktiiv, passiiv, impersonaal), verbi isikut ning ajavormi.

Alguses lisasin sõnajärje alla kõik variandid, arvestades juurde ka lause muud elemendid (määrused), tähistades need sümboliga X. See muutis kodeerimise tunduvalt keerukamaks ja lõpuks jõudsin otsusele kõik peale subjekti, verbi ja objekti sõnajärje kodeerimisse arvesse mitta võtta.

Argumentide all kodeerisin lauses olevaid noomeneid ning fraase, subjekte ning objekte. Sinna hulka ei arvestanud erinevaid määruseid. Lisaks kodeerisin grammatilist rolli (subjektid, objektid), käänat, morfoloogilist vormi (nimisõnafraas, asesõnad), isikut, elusust.

Edasine töökäik oli välja sorteerida need aspektid, mida oma töös analüüsima ning võrdlema hakkan.

Kuna minu töö keskendub enamjaolt sõnajärjele, sai sõnajärjest kindel tuum ning sinna ümber koondasin aspektid, mis on sõnajärgiga tihedalt seotud. Otsustasin, et olulisimad on lausetüüp, sõnajärg, grammatilised rollid, morfoloogilised rollid, kääne, isik. Eraldi uurisin veel grammatilisi rolle koos käänetega ning morfoloogiliste rollidega ning samamoodi ka sõnajärge koos lausetüübiga.

Seejärel koostasın väärtustega tabelid ning arvutasin kokku nende esinemiskorrad ning protsendid. Saadud tulemustest koostasın võrdlevad tabelid ning tõin välja kõige suuremad ning huvitavamad erinevused.

2.2. Analüüsi tulemused ning tabelid

Järgnevalt on välja toodud kõikide valitud aspektide tulemuste tabelid, milles saab näha esinemiskorde ning protsente. Olen mõlemi vestluse tulemused paremaks võrdlemiseks kõrvutanud.

2.2.1. Sõnajärg

Oma uuringus soovin ennekõike teada, missuguses järjestuses esinevad subjekt (S), verb (V) ning objekt (O) lauses ning kuidas need järjestused varieeruvad. Seetõttu pidin sõnajärje väljaselgitamisel elimineerima kõik muud lauseliikmed. Andmed selle kohta, kuidas sõnajärg kahes vestluses esines, on näha tabelis 1.

Tabel 1: Sõnajärg hoidjakeeles ning täiskasvanute vestluses

Variant	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
V	104	36,0	91	33,21
SV	95	32,9%	102	37,64
SVO	29	10,0%	31	11,44
OSV	22	7,6%	5	1,85
VO	22	7,6%	27	9,96
OV	10	3,5%	6	2,21
VS	5	1,7%	7	2,58
SOV	2	0,7%	2	0,74
OVS	-	-	1	0,37
KOKKU	289	100	272	100

On näha, et ema kasutab enamasti lauseid, kus pole objekti. Soederstrom on samuti oma artiklis väitnud, et kvantitatiivimuutustest on näha, et lapsele suunatud keeles puudub objekt (2007: 509). Nendes andmetes oli palju lauseid, mis olid tegelikult transitiivsed, kuid objekti ennast lauses ei olnud, tegu oli nullobjektiga ning vestluse kontekstist oli aru saada, et objekt ise on täiesti olemas, kuid objekтинimetust ennast ema alati ei kasutanud.

Suurim erinevus tuleb välja OSV juures. Kui hoidjakeeles esines seda sõnajärge tervelt 22 korda (7,6%), siis täiskasvanute vestluses oli seda varianti kasutatud vaid 5 korral (1,85%)

Et aru saada, milleks nii suur erinevus, on vaja vaadata sõnajärge koos lausetüüpidega, et näha, missugustes lausetüüpides neid rohkem esineb ning mis lausetüübid üldsegi mõlemis vestluses domineerivad. Lausetüüpide ja sõnavaravaheliste tabelite võrdlused on toodud peatükis 2.2.6.

2.2.2. Lausetüüp

Lausetüüpide uurimine on samuti väga oluline sõnajärje kõrval. Kasutame erinevates lausetes ka erinevat sõnajärge ja seetõttu on oluline, et näeksime, missugused lausetüübid mõlemis kõnes domineerivad.

Lausetüüpide all oli kokku viis erinevat tüüpi: väitlause ehk jutustav lause (decl), küsilause (int), käsklause (imp), kõrvallause (subord) ning relatiivlause (rel). Nagu enne mainitud, kasutatakse hoidjakeeles küsi- ja käsklauseid palju rohkem kui tavakõnes.

Võrdlev tabel on allpool (tabel 2).

Tabel 2: Lausetüübid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

Lausetüüp	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Decl	125	43,3	170	62,5
Imp	74	25,6	24	8,8
Int	66	23,2	24	8,8
Subord	18	6,2	50	18
Rel	5	1,7	4	1,9
KOKKU	289	100	272	100

Siin tulevad välja juba väga suured erinevused. Esikohal on mõlemis kõnes küll deklaratiiv, kuid esinemisprotsentide vahe on suur: hoidjakeeles esineb deklaratiivi vaid 43,3%, kuid täiskasvanute vestluses 62,5%.

Kõige suurem erinevus on näha, kui vaadata järgmisena esinevaid lausetüüpe. Hoidjakeeles domineerivad käsk- ja küsilaused väga suurel hulgal, vastavalt 25,6 ning 23,2, samas kui täiskasvanute vestluses esineb mõlemat vaid 8,8%.

Kõrvallauseste esinemisprotsent on täiskasvanute vestluses teisel kohal (18,01%) , kuid hoidjakeeles esineb neid vaid 6,2%.

2.2.3. Grammatilised rollid

Enda töös uurisin grammatilisi rolle. Üllataval kombel tuli välja, et väga tihti kasutame transitiivseid lauseid, kuid jätame ära objekti, mis tegelikult on vestluses tajutav ning olemas, kuid mida ei mainita. Sellest sai omamoodi probleem, kuidas neid elemente analüüsi võtta, kuid probleem sai lahendatud, luues eraldi nullobjektid: kui lausest puudus vajalik element, kuid see oli siiski tajutav, lisasin selle Exceli tabelisse väärtusega 0. Et saada siiski aimu, palju on tegelikult objekte, lõin kaks eraldi tabelit: grammatilised rollid ning nullväärtustega grammatilised rollid.

Grammatilised rollid olid: intransitiivne subjekt (Si), transitiivne subjekt (St), objekt (O).

2.2.3.1. Eksplitsiitsed grammatilised rollid

Siin alapeatükis toon välja reaalset lausetes esinenud grammatiliste rollide tabelid. Tabel 3 näitab tulemusi mõlemas kõnes.

Tabel 3: Eksplitsiitsed grammatilised rollid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

Roll	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	101	42,3	79	36,4
O	86	36,0	67	30,9
St	52	21,7	71	32,7
KOKKU	239	100	217	100

Siin on näha mõningaid erinevusi. Kasutatud kõige rohkem intransitiivset subjekti (hoidja 42,3%, täiskasvanud 36,4%), kuid kõige vähem on hoidja kasutanud transitiivset subjekti (21,7%, täiskasvanud vastavalt 32,7%) ning täiskasvanud hoopis objekti (täiskasvanutel 30,9%, hoidjal 36,0%)

2.2.3.2. Implitsiitsed grammatilised rollid

Kuidas on esindatud nullväärtustega grammatilised rollid, saab näha tabelis 4.

Tabel 4: Implitsiitsed grammatilised rollid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

Roll	Hoidjakeel		Täiskasvanute kõne	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	90	68,7	73	44,8
O	30	22,9	45	27,6
St	11	8,4	45	27,6
KOKKU	131	100	163	100

Esimene erinevus, mida tuleks välja tuua, on nullväärtuste rollide üldine kasutamine: täiskasvanutevahelises vestluses on nullväärtustega grammatilisi rolle rohkem kui hoidjakeeles. Järelikult kasutab hoidja lapsega suheldes oma kõnes objekte julgelt ning ei kipu neid nii ära jätma nagu täiskasvanud omavahel.

Kui rääkida konkreetsetest rollidest, on näha, et suuremas osas jäetakse mõlema kõne puhul kasutamata intransitiivne subjekt, kuid rohkem teeb seda hoidja lapsega suheldes. Siinkohal toon mõned näited hoidjakeelest:

- (1) *Kas mängime või?*
- (2) *Võib-olla lähevad maale*

Argivestluses:

- (3) *Oleks pidanud ikka teisipäeval Tartusse tulema*
- (4) *Õppimisega ikka jõuate kuidagi?*

Objekti väljajätt on märgavalt väiksem ning transitiivset subjekti jäetakse ära vähe.

Näiteid objekti väljajätmisest:

- (5) *Ära kortsuta [seda paberit] (hoidjakeel)*
- (6) *Siis hakkan ikka rohkem andma [raha] (täiskasvanute vestlus)*

Protsendid täiskasvanutevahelises vestluses on ühtlasemad ning võrdselt jäetakse mainimata objekte ning transitiivseid subjekte.

2.2.4. Kääne

Tõin enda analüüsis välja ka kahe erineva vestluse argumentide käänded. Kuna jätsin analüüsist välja koopulalaused ning mittekanoonilised laused, siis ei ole esindatud ka ükski muu kääne peale nominatiivi, genitiivi ja partitiivi. Ka määruseid ei võtnud ma arvesse, millest on tingitud kolme põhikäände esindamine. Järgnevates tabelites on välja toodud, palju neid käandeid üldse kokku esines.

Koostasid taaskord võrdlevad tabelid ning tulemusi saab näha tabelis 5.

Tabel 5: Käänded hoidjakeeles ja täiskasvanute vestluses

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Kääne	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Nom	200	82,0	170	76,9
Part	32	13,1	33	14,9
Gen	12	4,9	18	8,2
KOKKU	244	100	221	100

Puhtalt käändeid vaadates näeme, et mingeid suuri erinevusi ei teki. Et erinevuseid veidi parem märgata oleks, lõin vastavad tabelid käänete ning morfoloogiliste rollide vahel.

- **Nominatiiv**

Vaatame lähemalt, missugused rollid esinesid nominatiivis. Tabel 5.1. sisaldab endas grammatilisi rolle, mis olid esindatud vaid nominatiivis.

Tabel 5.1. Nominatiiv-grammatiline roll hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

Gramm roll	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	103	51,8	78	46,2
St	52	26,1	71	42
O	44	22,1	20	11,8
KOKKU	199	100	169	100

On näha, et hoidja on objekti ning transitiivset subjekti suhteliselt võrdselt nominatiivis kasutanud, mis on üllatav, sest et selliste lausete puhul ei ole agent ning patsient käändelõppudega markeeritud ning peab järelduma muudest teguritest (sõnajärg), samas kui täiskasvanute vestluses on objekt nominatiivis vaid 11,8%.

- **Genitiiv**

Tabelis 5.2. on välja toodud, kuidas on genitiivis esindatud grammatilised rollid. Genitiivis kasutatakse ainult objekti.

Tabel 5.2. genitiiv-grammatilised rollid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

Gramm roll	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	0	0	0	0
St	0	0	0	0
O	12	100	16	100
KOKKU	12	100	16	100

Nagu ongi näha, siis genitiivis esinevad vaid objektid. Siin võib märgata genitiivi üleüldist vähest kasutust.

- Partitiiv

Viimasena vaatame, missugused on tulemused, kui grammatilised rollid esinevad partitiivis (tabel 5.3.). Partitiivi kasutame enamasti objektide puhul.

Tabel 5.3. partitiiv-grammatilised rollid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Gramm roll	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	1	3,1	1	3,1
St	0	0	0	0
O	31	96,9	31	96,9
KOKKU	32	100	32	100

Tulemused on siin täiesti võrdsed. Saame ka näha, et enamasti on kasutatud objekti, kuid intransitiivset subjekti vaid korra.

2.2.5. Isik

Tabelis 6 on näha, mis moodi erineb kahe kõne vahel isikute kasutamine.

Tabel 6 Isik hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Isik	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
3sg	173	45,5	123	45,2
2sg	129	33,9	12	4,4
1sg	28	7,4	83	30,5
1pl	25	6,6	14	5,2
3pl	25	6,6	32	11,8
2pl	0	0	8	2,9
KOKKU	380	100	272	100

Kõige suuremad erinevused on näha ainsuse esimese ning teise kasutamisega. Tuleks ka jälgida, mismoodi kasutavad mõlemad kõned ainsuse esimest käänat

2.2.6. Morfoloogiline vorm ja grammatiline vorm

Järgnevalt on välja toodud, missuguseid grammatilisi vorme on kasutatud kindlates morfoloogilistes vormides. Tõin eraldi välja nimisõnafraasid (NP), asesõnad (pron) ning küsisõnad (inter)

- Nimisõnafraasid

Tabel 7.1. näitab, missugused grammatilised rollid esinevad nimisõnafraasidena.

Tabel 7.1. NP-grammatilised rollid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Gramm roll	Esinemiskord	%		
Si	57	48	49	66,2
O	53	44,5	12	16,2
St	9	7,5	13	17,6
KOKKU	119	100	74	100

Siinohal on märgata väga suuri erinevusi. Hoidjakeeles kasutatakse objekti ning intransitiivset subjekti peaaegu võrdselt, samas kui suulises kõnes kasutatakse ülekaalukalt vaid intransitiivset subjekti.

- Pronoomenid

Järgnevalt on ära toodud grammatiliste rollide esinemissageduse, kui tegu on pronoomeniga (tabel 7.2.)

Tabel 7.2. Pron-grammatilised rollid

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Gramm roll	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	46	45,1	64	47
St	43	42,1	59	43,5
O	13	12,8	13	9,5
KOKKU	102	100	136	100

- Küsisõnad

Tabel 7.3. näitab, kuidas on esindatud küsisõnades grammatilised rolli.

Tabel 7.3. inter-grammatilised vormid: hoidjakeel

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Gramm roll	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
O	21	95,5	2	66,7
Si	1	4,5	1	33,3
St	0	0	0	
KOKKU	22	100	3	100

On näha, et ülekaalukalt ja suure esinemiskorruga on hoidjakeeles esindatud objekt (hoidjakeeles vastavalt 95,5%, täiskasvanute vestluses 66,7%)

2.2.7. Lausetüübid ning sõnajärg

Viimasena uurisin lähemalt iga lausetüübi puhul esinevaid sõnajärjevariante eraldi, et saada detailsem ülevaade, milline sõnajärg kahes kõnes tegelikult on. Tabelid 8.1.-8.5. näitavad ka vastavaid tulemusi.

- Deklaratiiv

Tabel 8.1. Deklaratiiv-Sõnajärg hoidjakeeles ja täiskasvanute vestluses

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Variant	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
SV	60	40	73	51,4
SVO	21	14	22	15,5
OVS	0	0	1	0,7
V	56	37,3	21	14,8
VS	3	2	4	2,8
OV	4	2,7	4	2,8
VO	6	4	15	10,6
SOV	0	0	2	1,4
KOKKU	150	100	142	100

Siin tuleks tähelepanu pöörata vaid verbi sisaldavat varianti. Kui hoidjakeeles esines seda 37,3%, siis täiskasvanute vestluses vaid 14,8%. Ka VO sõnajärje kasutus erineb (hoidjal 4%, täiskasvanutel 10,6%).

- Küsilause

Tabel 8.2. Küsilause-Sõnajärg hoidjakeeles ja täiskasvanute vestluses

Variant	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
SV	17	25,8	5	20,8
SVO	7	10,6	1	4,2
V	14	21,2	12	50
VS	0	0,0	1	4,2
OV	4	6,1	0	0
VO	1	1,5	3	12,5
SOV	2	3,0	0	0
OSV	21	31,8	2	8,3
KOKKU	66	100	24	100

Kõigepealt torkab silma üldine küsilause erinevate sõnajärjevariantide kasutamine: hoidjakeeles 66, täiskasvanute puhul 24 korda.

Siin on samuti erinevused just V-sõnajärje puhul: 21,2% hoidja puhul ning 50% täiskasvanute puhul. SVO sõnajärg on esinenud küsilause hoidja puhul 10,6%, täiskasvanutel vaid 4,2%.

OSV on samuti huvitav: hoidjakeeles esines seda 31,8%, täiskasvanute puhul 8,3%.

- Käsklause

Tabel 8.3. Käsklause-Sõnajärg hoidjakeeles ja täiskasvanute vestluses

Variant	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
SV	2	2,7	1	4,2
V	56	75,7	21	87,5
OV	2	2,7	0	0
VO	14	18,9	2	8,3
KOKKU	74	100	24	100

Taaskord on näha, kui palju rohkem kasutab hoidja käsklauseid täiskasvanutest rohkem: 74 korda hoidja, 24 korda täiskasvanu.

Tähelepanu tuleks pöörata VO sõnajärje esinemisele: 18,9% hoidjakeeles ning 8,3% täiskasvanute kõnes.

- Kõrvallause

Tabel 8.4. Kõrvallause-Sõnajärg hoidjakeeles ja täiskasvanute vestluses

Variant	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
SV	12	66,7	20	40
SVO	1	5,6	6	12
V	3	16,7	15	30
VS	1	5,6	1	2
OV	0	0	2	4
VO	1	5,6	5	10
OSV	0	0	1	2
KOKKU	18	100	50	100

Täiskasvanu on enda kõnes kasutanud kõrvallauseid tunduvalt rohkem kui hoidja: 50 korda, samas kui hoidja on seda teinud vaid 18 korda.

Erinevused torkavad silma SV sõnajärjes (66,7% hoidjakeeles, 40% täiskasvanute vestluses) ja V sõnajärjes (hoidjal 16,7%, täiskasvanuil 30%).

- Relatiivlause

Tabel 8.5. Relatiivlause-Sõnajärg hoidjakeeles ja täiskasvanute vestluses

Variant	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
SV	3	60	1	25
V	0		1	25
VS	1	20	0	
OSV	1	20	2	50
KOKKU	5		4	100

Kuigi relatiivlauseid on kasutatud vähe, on siiski sõnajärjekasutuses erinevused sees. Vaatame näiteks SV sõnajärge: hoidja on seda kasutanud 60%, täiskasvanu 25%. OSV on esindatud hoidja kõnes 20%, täiskasvanute vestluses 50%.

3. Analüüsi tulemused ja nende tõlgendamine

Järgnevas peatükis on lähemalt välja toodud eelnevas peatükis esitatud analüüsi tulemused ning on antud seletusi ja põhjendusi. Peatükk on jaotatud erinevateks osadeks, iga osa keskendub kindlale aspektile.

3.1. Lausetüüp

Kuna sõnajärge mõjutab suurel määral lausetüüp, siis vaatleme kõigepealt lausetüüpide kasutamise erinevusi. Nagu näha, siis väitlaused on mõlemis kõnes esikohal, kuid kui jälgida protsente, näeme, et hoidja kasutab oma kõnes peaaegu sama palju ka käsk- ning küsilauseid, samas kui täiskasvanute kõnes esines mõlemaid lausetüüpe vaid 8,8%.

Siit tulebki välja tõsiasi, et hoidja kasutab tihti küsilauseid ning käsklauseid, et saada lapse tähelepanu, panna ta kordama uusi sõnu ning viia ta kurssi tema ümber toimuvaga. Igapäevases kõnes täiskasvanud omavahel nii tihti selliseid lauseid ei kasuta, enamasti me kõnest on siiski jutustava eesmärgiga.

Nagu juba enne mainitud sai, siis küsimused hoidjakeeles on imikutele oluliseks informatsiooniallikaks selle kohta, kuidas laused struktuuriliselt varieeruvad ja annavad märku erinevatest sisestruktuuridest (Soederstrom 2007: 510). Suur imperatiivi hulk hoidjakeeles on samuti loogiline: Imperatiivi kasutamisega püütakse kontrollida lapse käitumist ning saada tema tähelepanu (Soederstrom 2007: 519).

Täiskasvanu kasutab palju rohkem kõrvallauseid, kui seda teeb hoidja. Kuna minu kõnes olev laps on alles 2-aastane, siis ei ole ta veel omandanud korrektset kõrvallausete moodustamist. See hakkab lapsel tekkima alles peale 2. eluaastat, mil ta peab kõigepealt omandama hakkama abstraktsemaid lauseid, mis viivad ta lähemale keerukamate lausestruktuuride juurde (relatiivlaused ning subordinatiivsed laused). (Tomasello 2006)

Ilmselt seetõttu esineb hoidja keeles kõrvallauseid vähem, kuna laps ei ole omandanud alust, mis laseks lapsel hakata omandama ka kõrvallauseid. Kuna kõrvallaused on siiski oluline osa kõnest ning argivestluses osalejad ei pea seetõttu oma lauseid lihtsakoeliseks muutma.

3.2. Grammatilised rollid

Pöörame tähelepanu tabelile 4, kus on esindatud implitsiitsed grammatilised rollid. Just seal saame märgata kõige suuremaid erinevusi. Kõige rohkem jätab hoidja ära intransitiivseid subjekte, markeerides need verbi muutmorfoloogia abil.

Siinkohal tuleks kindlasti välja tuua fakt, et eraldi ei ole välja võetud imperatiivide subjektid; üldjuhul jäetakse need niikuinii lauses ära (*tule siia* vs *sa tulid siia*). Ilmselt võib seetõttu olla ka seletatav fakt, miks on hoidjakeeles niivõrd palju ära jäetud intransitiivset subjekti: nagu näha, esineb hoidjakeeles väga suurel määral imperatiivi, mistõttu on ka seletatav tõsiasi, et hoidja jätab selle subjekti käsklausetes lihtsalt välja.

Et näha, kui palju jäetakse ära subjekte käsklausetes puhul, toon ka välja analüüsi:

Tabel 9. Implitsiitsed subjektid imperatiivis

	Hoidjakeel		Täiskasvanute vestlus	
Si	50	78,1	16	84,2
St	14	12,9	3	15,8
KOKKU	64	100	19	100

Mõningaid näitelauseid:

(1) *Ära sikuta!* (hoidja)

(2) *Tehke pooleks!* (täiskasvanute vestlus)

Tuletame meelde, palju oli üldse kokku implitsiitseid subjekte:

Tabel 4: Implitsiitsed grammatilised rollid hoidjakeeles ning täiskasvanute kõnes

	Hoidjakeel		Täiskasvanute kõne	
Roll	Esinemiskord	%	Esinemiskord	%
Si	90	68,7	73	44,8
O	30	22,9	45	27,6
St	11	8,4	45	27,6
KOKKU	131	100	163	100

Kokku oli hoidjakeeles mõlemat subjekti nullina kasutatud 101 korral, 64 korral oli tegu käsklausega. Hoidjakeeles jäeti subjekti ära 118 korral, imperatiivis aga vaid 19 korral. Seega näeme, miks hoidja jätab nii suurel määral enda vestlusest ära subjektid.

Täiskasvanu aga jätab kokkuvõttes siiski ära rohkem subjekte kui hoidja. Siin võib juba oletada, et ärajätmine tuleneb argise vestluse keerukusest ning pikematest ja jutustavamatest lausetest ning kus enamasti käib vestluses läbi juba varem tuntud informatsioon ning seetõttu ei ole enam vaja rõhutada tegijat ning tegija võib lausest täielikult kaotada.

3.3. Käänete kasutamine

Nagu mainisin varem, ei ole näha üldises käänete tabelis nr 5 erilisi erinevusi. Toon siinkohal välja tabeli nr 5.1., kus on toodud välja suhe nominatiivi ning grammatiliste rollide vahel. Silma torkab kohe hoidjakeeles esinev ühtlane transitiivsete subjektide ning objektide kasutus. Sel juhul ei ole määratav muutemorfoloogia abil, kumb sõna on subjekt ja kumb objekt. Seega peab kõneleja valima mõne muu aspekti, mille järgi teha kindlaks lauseliikmed. Üldiselt järgitaksegi sel juhul keeles domineerivat sõnajärge, enamasti SVO-d.

Slobini katses tuli välja, et kuigi vähemalt osa andmeid olid üheselt foneetiliste käändelõppudega markeeritud, oli hämmastav, kui tugev oli kalduvus määrata lause esimene sõna kindlalt subjektiks. Nii võib väita, et kui sõnajärg üldse on oluline, siis on see mõningatel juhtudel üle üldistatud. (Slobin 1982: 235)

Tuletame meelde ka varem mainitud, et lisaks sõnajärjele toetub laps ka veel mitmetele muudele tunnustele, näiteks elusus ning jagatud kontekst.

3.4. Isik

Vaatame tabelit 6. Mõlemad vestlused kasutavad võrdselt kõige rohkem ainsuse kolmandat isikut. Kui täiskasvanud kasutavad enda vestluses kolmandat isikut kui viidet inimesele, keda pole ruumis või konkreetselt kellelegi kolmandale, siis hoidjakeeles on lugu enamasti teine. Kuigi ema viitab samuti vanaemale või issile, keda pole kodus, esineb väga palju lauseid, kus hoidja viitab endale kui kolmandale isikule, toetudes ilmselt faktile, et laps ei pruugi veel vahet teha ainsuse esimesel ja kolmandal isikul.

Erinevused tulevad sisse aga näiteks ainsuse teise isikuga, mis on hoidjakeeles teisel kohal, suulises aga eelviimasel. Seda erinevust saab põhjendada faktiga, et hoidjakeel kasutab käsklauseid palju rohkem (laused nagu nt *„Vaata!“*, *„Pane*

see siia!'). Suulises kõnes oli ainsuse teist kasutatud vaid 4,4%, näidates, et täiskasvanute omavahelises vestluses, kui vestlus on pigem abstraktsem, kasutame käsklauseid harva.

Huvitav on jälgida, kuidas ainsuse esimesel isiklul on mõlemis kõnes hoopis erinev kaal. Kui hoidjakeeles esines seda vaid 7,4%, siis suulises kõnes lausa 30,5%. Kui vaadata taaskord kahe erineva vestluse lauseid näeme, hoidja viitas väga vähestel juhtudel endale ainsuse esimeses isikus. Enamasti olid laused siiski stiilis *,emme teeb...'*, samas kui suulises kõnes viitas kõneleja endale ainult ainsuse esimeses käändes.

3.5. Morfoloogiline vorm ja grammatiline vorm

Tabel 7.1. näitab, missuguseid grammatilisi rolle kasutatakse, kui morfoloogiliseks vormiks oli nimisõna või nimisõnafraas. Kui täiskasvanute vestluses domneeris 66,2% intransitiivne subjekt, siis hoidjakeeles oli võrdselt kasutatud nii intransitiivset subjekti kui ka objekti. Objekti suur kasutus ilmselt tuleneb kahe situatsiooni erinevusest. Laps ja ema olid omavahel mängimas ning ema osutas palju objektidele, kordas lapse sõnu.

Hästi paljude tegevuste juures ei öeldud mitte nt *,pane need siia'* vaid *,pane need tähed palun kruusi sisse'*. Siit saab ka näha pronoomenite vähest kasutust.

Täiskasvanutevahelne vestlus hõlmas endast jutustavat teksti, kus omavahel jagati uuemat informatsiooni üksteise elude kohta ning ka inimeste kohta, keda toas ei olnud. Korra mainiti vaid nime või objekti ja järgnesid laused, kus sõna asendati juba pronoomeniga. (*Osta pihuarvuti* – *,Aga ma ei ole seda tellinud'* jutt käib siis pihuarvutist).

Kui vaadata pronoomeneid, ei näe me väga suuri erinevusi grammatiliste rollide jaotuss, kuid tuleb viidata tõsiasi, et hoidjakeeles kasutatakse

üleüldiselt pronoomeneid vähem kui täiskasvanutevahelises vestluses. Ka see on loogiline, kuna mainisin ennegi, et vanem pigem osutab asjadele toas ja kasutab nende jaoks õigeid nimetusi, kuigi on näha, et hoidja on julgelt kasutanud ka pronoomeneid, ilmselt osutades asjadele ja kasutanud osutavaid asesõnu.

Huvitav on jälgida grammatiliste rollide kasutavust siis, kui morfoloogiliseks vormiks on märgitud küsisõna. Oluliselt rohkem on seda hoidjakeeles, kuna nagu praeguseks on analüüsides välja tulnud, kasutab hoidja küsilauseid palju. Selles konkreetses vestluses esines palju küsimusi, kus vanem tahtis teada, millega laps tegeleb (*mis sa teed?*, *mida vanaema ostab?*, *mida ajaheles kirjutatakse?*).

3.6. Lausetüübid ning sõnajärg

Selle peatüki viimases osas toon välja huvitavamad erinevused kahes kõnes, kui analüüsitud on sõnajärjevariantide esinemist erinevates lausetüüpides.

Tabel 8.1. näitab sõnajärge deklaratiivis. Üldiselt on deklaratiivi kasutatud võrdselt.

Kõige suurem erinevus on V kasutamise juures. Hoidja kasutab seda rohkem kui täiskasvanu. Vaatame siinkohal mõningaid näitelauseid:

- (1) *Jalutab jah* (hoidja)
- (2) *Sealt saad* (täiskasvanu)

Ilmselt on selline lausete kasutamine hoidja puhul põhjendatav, et hoidja kordab lapse öeldud lauseid ning rõhutab mingit kindlat osa, siin ilmselt verbi. Võimalik, et hoidja suunab enda last vaikselt omandama ka verbe. Verbiomandamine on lapsele keerukam, sest verbidele ei ole võimalik nii hästi osutada kui objektidele. (Argus 2010)

Tabel 8.2. annab ülevaate küsilausestes olevatest sõnajärjevariantidest. Küsilauseid kasutab hoidja tunduvalt rohkem kui täiskasvanud omavahel. Huvitav on tõsiasi, et küsilausestes kasutab hoidja erinevaid sõnajärjevariante ühtlasemalt, samas kui täiskasvanute vestluses domineerib V ning SV ja ülejäänud variantide esinemisprotsendid on palju väiksemad.

Näitelauseid küsilausestest, kui sõnajärjevariandiks on V:

(3) *Olid või?* (hoidja)

(4) *Kas näed?* (täiskasvanu)

Näitelauseid küsilausestest, kui sõnajärjevariandiks on SV:

(5) *Aga kus see laps läks nüüd?* (hoidja)

(6) *Mis ma tellin tast?* (täiskasvanu)

Kõige olulisem vahe on ilmselt OSV sõnajärjega küsilausestes. Vaatame mõningaid näiteid:

(7) *Mida me lähme otsima?* (hoidja)

(8) *Mida see Salikon tähendab?* (täiskasvanu)

Ilmselt võib ka siin tuua põhjenduseks küsisõnade tiheda kasutamise ning ehk just sellise ülesehitusega küsimused püüavad lapse tähelepanu ning osutavad kõige paremini asjadele ja panevad lapse vastama ning osutama.

Vaatame tabelit 8.3., mis näitab käsklauseid ja nendes esinenud sõnajärjevariante. Käsklauseste esinemine hoidjakeeles on samuti tihedam kui argivestluses osalejate vahel. Ka see on saanud juba mitmeti kinnitust.

Tähelepanu väärrib VO sõnavariant, mida kasutab hoidja tunduvalt rohkem. Toon siinkohal ka mõned näitelauseid:

(9) *Pane lutt ära!* (hoidja)

(10) *Hoia ilusti klaverit!* (hoidja)

Täiskasvanute vestluses esines selliseid lauseid vaid kahel korral, näidates, et viisakas ja abstraktses argivestluses kasutame käsklauseid äärmiselt vähe. VO

sõnajärjevariant on ka siin kõige loogilisem, kuna tuli ka eelnevalt välja, et hoidja jätab käsklauses tihti ära subjekti.

Tabel 8.4. annab ülevaate kõrvallausete ja sõnajärjevariantide kohta. Kõrvallausetes kasutab täiskasvanu üpris võrdselt SV ning V sõnajärjevariante, samas kui hoidja kasutab ülekaalukalt vaid SV varianti.

Näiteid SV sõnajärjega kõrvallausetest:

- (11) *[pane kinni klaver], kui sa ei mängi* (hoidja)
- (12) *[teisipäev ta saab], aga siis ta peab jälle minema autoga* (täiskasvanu)

Kokkuvõte

Hoidjakeelt ehk keelt, mida kasutame väikelastega suheldes, on maailmas üsna vähe uuritud, seda eriti Eestis. Erinevusi argise kõne ning hoidjakeele vahel on palju, alustades käsk- ja küsilauseite kasutamise tihedusest ning lõpetades sõnavara lihtsusega.

Käesoleva töö põhiline eesmärk oli uurida, kuidas varieerub sõnajärg hoidjakeeles ning mismood erineb see kõnest, mida täiskasvanud omavahel vesteldes iga päev kasutavad. Uurimus põhines eesti keelele, mis on flektiivne ja sõnajärg on seetõttu varieeruv. Tulemuste uurimiseks aitasid kaasa mitmed varasemad uurimistööd, kus on omavahel võrreldud fikseeritud keeli ning vaba sõnajärgjega keeli.

Oma töös uurisin 2-aastase lapse ema kõnet. Võrdluseks kasutasin dialoogi kahe naisterahva vahel, neist üks oli 20ndates ja teine 60ndates. Kuigi mõlemis keeles esines eranditult kõige rohkem deklaratiivi, oli üllatav, kuid samas mitmete varasemaid uurimusi kinnitav tõsiasi, et hoidja kasutab enda keeles suurel hulgal käsk- ning küsilauseid ning vähemal määral kõrvallauseid, samas kui suulises kõnes kipub asi olema vastupidine.

Sõnajärjest olid kõige rohkem esindatud SVO, V ja SV sõnajärjed. Erinevad sõnajärjemallide kasutused on põhjendatavad, et tihtipeale jätavad mõlemas kõnes osalejad ära erinevaid lauseelemente (objekti või subjekti). Ainult V sõnajärge kasutatavad laused on põhjendatavad käsklausetega hoidjakeeles („Tule siia!”, „Ära tee!”)

Hoidjakeeles oli suurelt esindatud ka OSV sõnajärg, olles järjekordne tõend, et suur osakaal on küsilauseitel („Mida sa teed?”).

Isiku kasutamises on näha huvitavaid tulemusi. Kuigi mõlemis kõnes on esindatud kõige rohkem ainsuse kolmas isik, omab see isik erinevaid tähendusi ja eesmärgi: kui suulises kõnes kasutas vestleja seda isikut, viitamaks kellelegi reaalsele kolmandale inimesele, siis hoidja kõnes viitas kolmanda ainsusenamasti kas endale või lapsele, vältides sellega ilmselt kahe erineva isiku kasutamist, mis võib lapse jaoks situatsioonis osalevate inimeste eristamise keerukamaks teha.

On näha, et kaks vestlust erinevad teineteisest suurel määral. Kuigi selgus, et mõlemis keeles domineerib eesti keele põhisõnajärg SVO, on näha väga suuri erinevusi teistes sõnajärjevariantides. Laskudes sügavamale kui vaid sõnajärg (lausetüüp, isik, grammatilised rollid, kääne jne), näeme, et hoidja kasutab enda vestluses hoopis teistsuguse ülesehituse ja keerukusega kõnet. Kuna mõlemi kõne lõppeesmärk on erinev, siis on ka arusaadav, miks kasutame hoidjakeelt ühtemoodi ja suulist kõnet teistmoodi.

Summary

Word Order in Child-Directed Speech Compared with Verbal Speech

There has not been made many research for Child-Directed Speech, especially not in Estonian. Child-Directed Speech differs a lot from verbal speech: the vocabulary is more simple, utterances are shorter, more imperatives and interrogatives are used.

The main purpose of this paper was to find out how word order variates in Child-Directed Speech and in what way the Child-Directed Speech differs from verbal speech. This research was based on Estonian, a fleective language which has free word order.

A 2-year-old child's mother's speech was analyzed. The speech was compared with a dialogue between two women. Though in both speeches declarative dominated the most, it was surprising, yet a proof to previous researches that the parent uses a lot of imperatives and interrogatives and not so much subordinates in her speech, while in verbal speech the situation was opposite.

The most frequent word orders used were SVO, V and SV. The usage of different word order forms is explained by the fact that people tend to eliminate some elements in the sentence (object or subject). The word order that uses only V is explained by the high amount of imperatives in Child-Directed Speech. In Child-Directed Speech, OSV was also used alot, which indicates a frequent usage of interrogatives

It is obvious that the two speeches differ from each other in several ways. Even though it was proved that SVO dominates in word order, there were still many differences in other word order usage. When analyzed some other aspects of the speech, we can see that a parent uses different speech that is not so complicated and has a completely different structure. It is logical, because the purposes of both speeches are different.

Kirjandus

- Argus, R. 2010. Mida teeb tegema-verb hoidjakeeles. Eesti ja soome-ugri keeleteaduste ajakiri, 2: 17-34
- Dittmar, M., Abbot-Smith, K., Lieven, E., & Tomasello, M. 2008. German children's comprehension of word order and case marking in causative sentences. Child Development, 79(4): 1152-1167.
- Hakuta, K. 1982. Interaction Between Particles and Word Order in the Comprehension and Production of Simple Sentences in Japanese Children. Developmental Psychology: 62-76.
- Huttenlocher, J. Haight, W., Bryk, A., Seltzer, M., and Lyons, T. 1991. Early Vocabulary Growth: Relation to Language Input and Gender. Developmental Psychology, 27(2): 236-248
- Huttenlocher, J. 1998. Language Input and Language Growth. Preventive Medicine 27: 195-199
- Huttenlocher, J. Vasilyeva M., Cymerman, E., Levine, S. 2001. Language input and child syntax. Cognitive Psychology 45: 337-374.
- Lindström, L. 2005. Finiitverbi asend lauses. Sõnajärg ja seda mõjutavad tegurid suulises eesti keeles. (Ph.D. väitekiri) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. (sissejuhatus)
- Meisel, M. J. 1986. Word order and case marking in early child language. Evidence from simultaneous acquisition of two first languages: French and German. Linguistics 24: 123-183
- Pajusalu, K. Eesti hoidjakeele kujunemine / Toivainen, K. (toim.) Suomalaiskielten omaksumista tutkimassa. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisu, 117-124. Turku, 1996.
- Parm, S. Eesti keele ajasõnade omandamine (Pd.D. väitekiri) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Seil, K. 2012 – Sõnajärg hoidjakeeles võrrelduna lapsekeelega. (Bakalaureusetöö) Tartu Ülikool.

- Slobin, D. 1982 - Children Use Canonical Sentence Schemas: A Crosslinguistic Study of Word Order and Inflections. *Cognition*, 12: 229-265
- Soderstrom, M. 2007. Beyond babytalk: Re-evaluating the nature and content of speech input to preverbal infants. *Developmental Review* 27, 501–532
- Stoll, S., Abbot-Smith, K., Lieven, E. 2008. Lexically Restricted Utterances in Russian, German, and English Child-Directed Speech. *Cognitive Science* 33: 75–103.
- Tomasello, M. 2006. *First Verbs: A Case Study of Early Grammatical Development*. Cambridge University Press

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina

Kriste Lauk

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 02.11.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Sõnajärg hoidjakeeles suulise kõnega võrrelduna
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

Virve-Anneli Vihman,

(juhendaja nimi)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.06.2013